

BSOBAC – 3 21V Bacheloroppgave med forskningsmetode

Ungdoms rett til medvirkning på barnevernsinstitusjon og samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommen – en litteraturstudie.

DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET

Institutt for sosialfag

Antall ord i oppgavebesvarelsen: 12 067 ord.

Bacheloroppgave – SOSIALT ARBEID

UiS Våren 2021

INNHALDSFORTEGNELSE

<i>1</i>	<i>Innledning:</i>	<i>3</i>
1.1	Problemstilling.....	3
1.2	Sosialfaglig relevans	3
1.3	Begrepsavklaring	5
1.4	Avgrensning	6
1.5	Oppgavens struktur	7
<i>2</i>	<i>Kontekst:</i>	<i>7</i>
2.1	Barnevernsinstitusjon.....	7
2.2	Ungdommene	8
2.3	Sosialarbeiderne.....	8
<i>3</i>	<i>Teori og perspektiv:</i>	<i>9</i>
3.1	Yrkesetiske verdier	9
3.2	Nytt syn på barn og unge.....	10
3.3	Medvirkning.....	11
3.4	Relasjoner.....	12
<i>4</i>	<i>Metode:</i>	<i>14</i>
4.1	Litteratursøk	15
4.2	Inklusjons og eksklusjonskriterier	17
4.3	Utvalg.....	18
4.4	Etikk og kildekritikk	20
<i>5</i>	<i>Resultat og funn:</i>	<i>22</i>
5.1	Fokus og funn.....	22
5.2	Likheter og forskjeller.....	25
5.3	Kritisk perspektiv.....	26
<i>6</i>	<i>Drøfting:</i>	<i>27</i>
6.1	Hvordan ungdoms rett til medvirkning blir ivaretatt ved en barnevernsinstitusjon.....	27
6.2	Hvordan ungdoms rett til medvirkning påvirke samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommen ved en barnevernsinstitusjon.....	31
<i>7</i>	<i>Avslutning:</i>	<i>35</i>
7.1	Oppsummering	35
7.2	Konklusjon	36
7.3	Videre forskning:.....	36
<i>8</i>	<i>Litteraturliste:</i>	<i>37</i>

1 Innledning:

Alle barn og unge som vokser opp i dagens samfunn har rettigheter som skal sikre deres trygghet, og gi de forutsigbarhet og rett til å uttrykke egne tanker og meninger. Disse rettighetene er uavhengig av hvilken livssituasjon barna befinner seg i. Innenfor sosialt arbeid som fagfelt er rettigheter og et godt samarbeid mellom sosialarbeider og bruker viktig for å utføre godt sosialfaglig arbeid uavhengig av fagfelt.

Tema for denne oppgaven er ungdoms rett til medvirkning og samarbeidet med de ansatte på en barnevernsinstitusjon. Oppgaven skal diskutere hvordan ungdoms rett til medvirkning blir ivaretatt på en barnevernsinstitusjon, og hvordan ungdommens rettigheter påvirker samarbeidet mellom ungdommene og sosialarbeiderne innenfor barneverninstitusjonene. Ungdoms rett til å bli hørt er et komplekst fagfelt, som har vært i stor endring de siste tiårene. Barn og unges rett til medvirkning er en universell rettighet, men det er flere faktorer som påvirker hvor mye ungdommen får bestemme selv innenfor en barnevernsinstitusjon, eksempelvis de yrkesetiske verdiene og det juridiske rammeverket rund ungdommene. (Backe-Hansen, 2017, s.47). Samarbeidet mellom ungdommene og sosialarbeideren er derfor en sentral del av arbeidet med å ivareta rett til medvirkning, formålet med oppgaven blir derfor å aktualisere og diskutere dette tema.

1.1 Problemstilling

Oppgavens problemstilling er todelt:

Hvordan blir ungdommers rett til medvirkning ivaretatt ved barnevernsinstitusjoner?

Hvordan kan ungdoms rett til medvirkning påvirke samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommene ved barnevernsinstitusjoner?

1.2 Sosialfaglig relevans

Innledningsvis viser statistikk fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet viser at det bor det omtrent 1100 barn og unge på barnevernsinstitusjoner rundt i hele Norge i dag. Det utgjør omtrent 8 % av de barn og unge som er plassert utenfor hjemmet. 44 % av disse barna har barnevernet overtatt omsorgen for. Siden 2008 har det vært en nedgang i antall barn og unge

som bor på barnevernsinstitusjoner. Det har vært et politisk fokus på å redusere bruken av barnevernsinstitusjoner, og øke bruken av fosterhjem når et barn skal plasseres utenfor hjemmet. De siste årene har antallet barn på barnevernsinstitusjon vært nok så stabilt. De barna som henvises til barnevernsinstitusjon i dag har ofte større utfordringer innenfor flere livsområder. Disse barna trenger strukturert og forutsigbar oppfølging. På barnevernsinstitusjoner er det fagpersonale som har større kapasitet til å følge opp de barn og unge som har sammensatte utfordringer, enn eksempelvis i et fosterhjem. (Bufdir, 2021).

Videre gir saken om den såkalte «Glassjenta» oppgavens tema et eksempel på hvor viktig det er å lytte til ungdommene å ivareta deres rettigheter på barnevernsinstitusjoner. Glassjenta som heter Ida tok kontakt med Aftenbladet i 2015 da hun satt på en barnevernsinstitusjon og ventet på å bli tvangs-plassert i indre Troms. Selv mente jenta at hun hadde et tilsynelatende godt liv før barnevernet overtok omsorgen for henne. Jenta forteller om knallhard maktbruk fra personalet på institusjonen hun var plassert i og fra politiet. Hennes reaksjon på dette var å knuse vinduer, true og å skade seg selv. Når jenta tok kontakt med Aftenbladet og skrev blant annet dette i en Mail til dem: (Ergo, 2016).

«HEI, JEG ER EI JENTE PÅ 16 ÅR. Jeg har vært i barnevernet i 7 måneder og jeg skal flytte til min 7. plass nå. Jeg blir ikke hørt av barnevernet. Jeg krever sterk gransking av barnevernet. Politiet som har samarbeidet med barnevernet har også brukt hjelpemidler som «handcuffs» der du blir satt i håndjern med en lenke til foten. Det har de ikke lov til å bruke på ei jente på 16 år. Jeg trenger hjelp til å bli hørt av barnevernet og det er gått for langt ...» (Ergo, 2016).

Dette er en sak som har fått mye mediedekning og som har belyst noen utfordringer med barnevernsinstitusjoner. Media har i denne saken kritisert tvangsbruk og barns rett til å bli hørt. (Ergo, 2016). I 2017 ble det publisert en artikkel på Forntene.no om at «Glassjenta» hadde begynt å endre barnevernet. Med dette mener forfatter Solfrid Rød at Glassjenta ble en vekker både for institusjonsarbeid og for saksbehandling, og at utfordringen som er belyst i denne saken også går igjen i flere saker. (Rød, 2017). Media har mye makt og har muligheten til å aktualisere viktige tema og å sette det på dagorden slik som i denne saken.

Innenfor de juridiske retningslinjer rundt ungdommers rettigheter kommer temas sosialfaglige relevans tydelig frem. Eksempelvis gjennom barnevernlovens kapittel 5 som omhandler de

juridiske rettigheter innenfor en barnevernsinstitusjon. Kapittelet sier noe om hvilke rettigheter barna har under ett opphold og generelle krav til institusjonen. Vi finner også relevante lovgivning i FNs vedlegg 8 konvensjonen om barns rettigheter, som blant annet gir hjemmel for barns rett til medvirkning under art 12 som sier at barn har rett til å bli hørt, (FNs konvensjon om barns rettigheter, 1989, art 12) og art 13 som sier at barn har ytringsfrihet. (FNs konvensjon om barns rettigheter, 1989, art 13). Videre har barns rett til medvirkning også hjemmel i barnevernloven § 1-6 «Barns rett til medvirkning». (Barnevernloven, 1992, § 1-6).

Dagens barnevernlov er snart 30 år i en proposisjon til stortinget som ble publisert 9. april 2021 med overskriften «Lov om barnevern og lov om endringer i barnevernloven» ønsker departementet å styrke rettsikkerheten for barn og foreldre. De skriver at de ønsker en ny barnevernlov som setter barnets behov i sentrum. (Prop. 133L (2020-2021), s. 56).

Proposisjonen formidler at det er igangsatt tiltak for å øke kvaliteten innen institusjonsarbeid, blant annet med fokus på økt kompetanse og barnas rett til medvirkning innen barnevernsinstitusjoner. (Prop. 133L (2020-2021), s. 57).

1.3 Begrepsavklaring

Medvirkning:

Medvirkning er en grunnleggende rettighet som man finne i flere deler av norsk lovgivning. Barnevernloven § 1-6 sier at «Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven.» (Barnevernloven, 1993, §1-6). Retten kommer til uttrykk i små hverdagssituasjoner og større hendelser som angår et barns livssituasjon. (Landmark, 2020, s. 45). I denne sammenheng er det ungdoms rett til medvirkning innenfor barnevernsinstitusjoner som skal diskuteres.

Ungdom

Ungdommene som skal diskuteres i oppgaven blir i lovgivning omtalt som barn «... barn under 18 år.» (Barnevernloven, 1993, § 1-3). I denne oppgaven vil de omtales som ungdommer. Disse ungdommene bor av ulike årsaker på barnevernsinstitusjon, og har ofte komplekse utfordringer som krever kompetente fagfolk for å få en bedre hverdag. (Bufdir, 2021).

Sosialarbeider:

En sosialarbeider som arbeider på en barnevernsinstitusjon har en sosialfaglig utdannelse på minimum bachelor nivå, ofte også masternivå. Dette er for å kunne gi ungdommene den hjelpen og veiledningen de på en barnevernsinstitusjon ofte har behov for. (Ulset, 2016, s. 67). Arbeidet på en barnevernsinstitusjon er miljøterapeutisk og å skape trygghet og stabilitet er en viktig del av arbeidsoppgaven som sosialarbeider på barnevernsinstitusjon.

Barnevernsinstitusjon:

En barnevernsinstitusjon defineres ikke direkte i lovgivning, men rammen for virksomheten er definert gjennom ulike forskrifter. (Bach-Hansen, 2017, s. 15). Tiltaket er for barn og unge som av ulike årsaker ikke kan eller ønsker å bo sammen med foreldre eller andre foresatte. Trygghet, trivsel og god oppfølging gir grunnlaget for arbeidet på en barnevernsinstitusjon.

1.4 Avgrensning

Under tema ivaretagelsen av barn og unges rettigheter innenfor en barnevernsinstitusjon er det mange tema som kunne blitt problematisert. Eksempelvis kunne oppgaven diskutert forskjellen mellom ivaretagelsen av jenter og gutters rettigheter innenfor barnevernsinstitusjoner. Oppgaven kunne også sett på ivaretagelsen av barn og unges rettigheter innenfor andre felt i barnevernet som saksbehandlingen eller i fosterhjem, noe denne oppgaven ikke skal komme innpå. Det kunne vært interessant å sett på hvordan rettighetene til barn med innvandrerbakgrunn blir ivare tatt på barnevernsinstitusjoner, men det er tematikk som ikke diskuteres i denne oppgaven. Tema som rus og atferdsvansker skal heller ikke være med i denne oppgaven. Oppgavens tematikk rundt samarbeid og relasjoner skal ikke knyttes til samarbeidet mellom ungdommene, eller det tverrfaglige samarbeidet. Som vi ser er det flere tema som er relevant og kunne vært interessant, men som ikke skal diskuteres.

1.5 Oppgavens struktur

Først skal oppgavens kontekst og relevant teori og perspektiv legges frem. Før oppgaven går videre inn på bruk av metode og kildekritikk. Deretter skal funn og resultater komme til uttrykk samt ulikheter og forskjeller innenfor de ulike resultatene og tanker om hva man bør være kritisk til rundt disse resultatene. Siste del av oppgaven skal de to problemstillingen oppgaven er basert på drøftes, her skal ulike synspunktet med utgangspunkt i teori, selvvalgt pensum, litteraturstudie og praksis belyses.

2 Kontekst:

Oppgavens problemstilling befinner seg innenfor Norske barnevernsinstitusjoner. Det er derfor sentralt å gå litt dypere inn i denne konteksten å se på hva en barnevernsinstitusjon er, hvem som bor her og hvilke sosialarbeidere barna møter.

2.1 Barnevernsinstitusjon.

En barnevernsinstitusjon er et sted barn og unge kan bo om de ikke kan bo sammen med sine foreldre. Dette er et tiltak som organiseres av barnevernet og et tiltak som ofte er siste utvei. (Drange, Hernes, 2020, s. 9). En barnevernsinstitusjon er alltid bemannet av voksne fagutlærte som skal ta vare på ungdommene. Barnevernsinstitusjoner organiseres både statlig og privat, de statlige institusjonene utgjør majoriteten av institusjonene, mens de private dekker det ekstra behovet for barnevernsinstitusjoner i det norske samfunnet. (Bach-Hansen, 2017, s. 30). Innledningsvis viste oppgaven at det har vært en nedgang i bruk av barnevernsinstitusjoner som tiltak i barnevernet. Barnevernsinstitusjoner har fokus på endringsarbeid og de barna som får vedtatt dette tiltaket har ofte sammensatte utfordringer som krever mer system og spesialisert oppfølging enn man vanligvis kan tilrettelegge i eksempelvis fosterhjem. Institusjonstilbudet i dag er mer spesialisert enn var tidligere, og det stilles høye krav til kompetanse blant de ansatte. (Bufdir, 2021)

2.2 Ungdommene

Dette fører oss vider inn på hvilke ungdommer som bor på barnevernsinstitusjonene. Primært er dette også et tiltak for ungdommer mellom 13 og 18 år. (Drange, Hernes, 2020, s. 9). Disse ungdommene har ofte alvorlige og vedvarende psykiske plager, som atferdsproblematikk, rus og eller andre psykiske utfordringer. Ungdommene på en barnevernsinstitusjon har ofte liten tilknytning til familie og nettverket rundt dem, de har stort skolefravær, har utfordringer knyttet til rusbruk og er preget av komplekse traumer fra oppveksten. (Presteng, 2020, s. 199). De barna som bor på barnevernsinstitusjoner, har ofte større utfordringer innenfor flere livsområder enn barn som mottar hjelp fra barnevernet i hjemmet eller barn som er plassert i fosterhjem. Dette kan ha bakgrunn i tidligere opplevelser og traumer som har formet ungdommene og deres følelsesregister. Opplevelser som omsorgssvikt, mobbing og andre traumatiske opplevelser. Disse barna trenger tett oppfølging og målrettet sosialhjelp som har fokus på endringsarbeid, slik at ungdommene på sikt kan bli selvstendige samfunnsborgere. (Bufdir, 2021).

2.3 Sosialarbeiderne

De barna som bor på en barnevernsinstitusjon møter mange sosialarbeider på ulike arenaer, eksempelvis innenfor saksbehandlingen, skolen og på selve institusjonen. I denne oppgaven skal samarbeidet mellom ungdommen og sosialarbeideren som arbeider på institusjonen belyses. De som arbeider på en barnevernsinstitusjon skal passe på ungdommene, og sørge for at ungdommene har det bra og får den hjelpen de trenger. Det stilles krav til relevant utdannelse og kompetanse innenfor fagfeltet, for å sikre kvaliteten av sosialhjelpen ungdommene mottar. (Ulset, 2016, s. 67). Samarbeidet mellom de ansatte og ungdommene kan være utfordrende og turbulent, men dette er også et utrolig viktig samarbeid som kan utgjør store forskjeller for barnets trivsel og mestringsfølelse, noe som kommer mer frem senere i oppgaven.

3 Teori og perspektiv:

3.1 Yrkesetiske verdier

Innenfor sosialt arbeid som fagfelt er det flere yrkesetiske verdier som legger føring for arbeidet på blant annet en barnevernsinstitusjon. Disse verdiene står sentralt i utførelsen av arbeidet som sosialarbeider og miljøterapeut. (FO, 2020, s. 2). Videre skal fire av disse verdiene som gir et etisk grunnlag innenfor fagfeltet presenteres sett i sammenheng med arbeidet på en barnevernsinstitusjon presenteres.

Den første verdien er *menneskeverd*. Denne verdien sier at alle har samme verdi og rett til livets goder. Brukerne skal sjarmes for bruk av tvang og vold, og profesjonsutøverne skal sikre gode levekår for brukerne. Dette er en viktig oppgave som sosialarbeiderne på en barnevernsinstitusjon må ivareta.

Videre er verdien om *respekt for den enkeltes integritet* også sentralt innenfor dette fagfeltet. Gjennom dialog og tilrettelegging for medvirkning skal en sosialarbeider legge til rette for at brukerne kan ha et liv basert på egne verdier og ønsker. Dette er en verdi som ligger til grunn for denne oppgavens problemstilling, ettersom nettopp ungdoms rett til medvirkning skal diskuteres. Denne verdien skal sikre at profesjonsutøverne skiller mellom brukernes preferanser og levestil som står i strid med menneskerettighetene og andre lovreguleringer. (FO, 2020, s. 4).

Tillit, åpenhet og redelighet er den tredje yrkesetiske verdien som skal presenteres i denne oppgaven. Tillit mellom bruker og sosialarbeider står sentralt innenfor alt sosialt arbeid også innenfor barnevernsinstitusjoner og spesielt i arbeidet med utsatt ungdom. Gjennom åpen kommunikasjon og tydelig, tilpasset informasjon kan sosialarbeideren bidra til tillitt mellom sosialarbeider og i dette tilfellet ungdommen. Dette er derfor en utrolig viktig verdi som gir rom for endringsarbeid.

Den siste verdien som skal legges frem er *omsorg og nestekjærlighet*. Denne verdien omhandler å bistå de som ikke selv kan ivareta egne behov og interesser. En sosialarbeider skal vise omsorg og nestekjærlighet ved å se og dekke ungdommenes behov. Gjennom denne

verdien skaper man rom for sårbarhet og omsorg som kan skape trygge og gode relasjoner. (FO, 2020, s. 5).

3.2 Nytt syn på barn og unge.

Synet på barn har endret seg de siste tiårene og kan fortsatt sies å være i endring. Barn og unge får stadig flere rettigheter og mer ansvar ovenfor seg selv og situasjoner som direkte omhandler dem. I en bok om «Miljøarbeid på institusjoner» stilles det spørsmål ved om barn er kompetente eller ukyndige. Om vi ser så langt tilbake som til da Aristoteles levde, mente han at menneskets fornuft var en definert egenskap. Samtidig mente han at denne egenskapen ikke var til stede hos barn, dette indikerte at barn ikke egentlig var mennesker, enda. John Locke beskrev barn som en «tabula rasa» som betyr blank tavle, dette var nok et negativt syn på barn som formidlet at barn var inkompetente. Vi finner en rekke slike uttalelser og syn på barn gjennom tiden. (Halvorsen, 2012, s.78). Men dette er et syn som de siste tiårene har vært i stor endring i takt med ny forskning på tema. I 2001 mente Daniel Stern at allerede i de første månedene utviklet et barn en forståelse av seg selv som selvstendig individ. Vi finner også forskere som mener at barn har vært undervurdert med tanke på hvor kompetente og autonome de egentlig er. Når dette synet endret seg med tiden var det ikke lengre de voksne alene som skulle ta beslutning ovenfor barnets behov, barnet kunne nå være med å ta avgjørelser og påvirke utfallet i de saker som omhandlet dem. (Halvorsen, 2012, s. 79).

De juridiske retningslinjene som omhandler barn og unge har også endret seg i tråd med synet på barn. De siste tiårene har barn og unge fått flere rettigheter knyttet til både medvirkning og ytringsfrihet. FNs barnekonvensjon tredde i kraft 1990 og ble inkorporert i de Norske menneskerettighetene i 2003, men ikke før i 2014 ble barnekonvensjonen tatt inn i Norges grunnlov. (Backe-Hansen, 2017, s. 48). Det har også vært endringer innenfor barnevernloven og annen lovgivning som sier noe om barn og unges rettigheter generelt og spesifikt mot institusjoner. Barnevernloven tredde i kraft 1993, men er stadig i endring. Eksempelvis har barnevernloven § 1-6 «Barns rett til medvirkning» blitt redigert og endret etter 1993. (Barnevernloven, 1992, § 1-6). (Backe-Hansen, 2017, s. 50).

Et annet syn på barn som har endret seg med tider er hvor vidt barn og unge er sårbare eller robuste. Et begrep som blir brukt på barn og unge som har møtt mye motgang og utfordringer

i oppveksten er resilience. Resilience betyr utholdent og toleranse. De barn og unge som oppholder seg på barnevernsinstitusjoner har i de fleste tilfeller komplekse utfordringer knyttet til psykisk helse som et resultat av eksempelvis omsorgssvikt, overgrep og mobbing. Dette er opplevelser som alle reagerer ulikt på, men til tross for utfordringer i barndommen kan også disse barna klare seg godt å være robuste og sterke. (Halvorsen, 2012, s. 81). Tidligere har man gjerne sett på barn som sårbare og individ som må beskyttes fra all urettferdighet, til tross for dette er det noen barn som opplever mye urettferdighet og vonde hendelser gjennom oppveksten. I dagens samfunn ser man på disse barna som sterke individer som trenger veiledning fra voksne for å komme seg bort fra disse opplevelsene. Prinsippet om hjelp til selvhjelp i likhet med prinsippet om unges rett til medvirkning gjør barn til subjekter i eget liv. De fremmer at barn er aktive, handlende mennesker som skal lære å stå på egne ben å klare seg på egen hånd å stå for egne valg og handlinger, uavhengig av tidligere opplevelser og utfordringer. (Landmark, 2020, s. 49). Som sosialarbeider på en barnevernsinstitusjon skal man følle hverdagen til ungdommen og gjøre den best mulig ut i fra forutsetningene til hver enkelt. Når vi nå har sett på barn og unges rett til medvirkning og viktigheten av å skape gode relasjoner på en barnevernsinstitusjon ser vi at synet på barn og unge er i endring og at deres tanker og meninger får større betydning i dagen samfunn.

3.3 Medvirkning.

Barns rett til medvirkning er en grunnleggende rettighet som alle barn har. Denne retten kommer til uttrykk både i små hverdagslige situasjoner og i de større hendelsene der det eksempelvis fattes vedtak eller andre situasjoner hvor voksne griper inn i enkelt situasjoner. Å ivareta barns rett til medvirkning handler om å la barnet snakke fritt og åpent og å la barnet uttale seg om forhold som har betydning for dem. Barnets rett til medvirkning handler også om å gi barnet god og tilpasset informasjon. Hvor mye barnets mening blir vektlagt er avhengig av barnets alder og modenhet. Men uavhengig av dette skal barnet bli hørt og gir muligheten til å medvirke. For at barn og unge på institusjon skal ha muligheten til å medvirke er det viktig at de får tilstrekkelig informasjon om nettopp sine rettigheter, på en måte som gjør at de forstår. I hverdagen på en barnevernsinstitusjon er det uendelig med situasjoner hvor de ansatte kan la barn og unge medvirke. I mange av dagliglivets situasjoner kan barn og unge både påvirke, men også bestemme utfallet. Barns rett til medvirkning er

både en rettighet og et virkemiddel for å legge til rette for at barnet skal ta mer ansvar for eget liv. (Landmark, 2020, s. 45).

Videre finner vi ulike lover og forskrifter som regulerer barns rettigheter innfor medvirkning. Under eksempelvis menneskerettighetenes vedlegg 8 kommer FNs konvensjon om barns rettigheter til uttrykk, FNs barnekonvensjon. I barnekonvensjonens artikkel 12 kommer det klart frem at barn har rett til å bli hørt «...et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.». Art 13 sier at «Barn skal ha rett til ytringsfrihet.», og art 3 sier at «Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.» Videre ser vi at kapittel 5 i barnevernloven omhandler lover og rettigheter knyttet til barnevernsinstitusjoner. Barnevernloven § 5-9 sier at «... institusjoner skal drives slik at barna selv kan bestemme i personlige situasjoner og ha samvær med andre som de ønsker, så langt dette er forsvarlig med barnets alder og modenhet med hensyn til barnets trygghet og trivsel». Videre i andre ledd kommer det frem at barna skal kunne bevege seg i og utenfor institusjonens område. Denne loven som mange andre har også sine begrensninger og man må alltid ha barnets beste i fokus når beslutninger tas. (Barnevernloven, 1993, § 5-9). Vi ser her at barn og unges rett til medvirkning har hjemmel i lover fra både menneskerettighetene og barnevernloven. Medvirkning bidrar til at beslutningsgrunnlaget bedres og kvaliteten i omsorgen og behandlingen av den enkelte ungdom øker. Medvirkning bidrar også til å øke forutsigbarheten og opplevelsen av sammenheng i ungdommens livssituasjon. (Lillevik, 2020, s. 139).

3.4 Relasjoner.

Barn og unge som oppholder seg og bor på barnevernsinstitusjoner kan i mange tilfeller ha alvorlige relasjonsproblemer. Relasjonsproblematikk kan være hovedårsaken til at nettopp denne barnet er flyttet til en institusjon fremfor eksempelvis fosterhjem. I slike tilfeller kan en institusjon gi en strukturert og stabil hverdag. (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 345). Relasjoner og relasjonsarbeid er en viktig del av hjelpeprosessen på en barnevernsinstitusjon, og er en forutsetning for et godt samarbeid mellom de ansatte og ungdommen. Gode relasjoner

mellom ansatte og ungdommer på en institusjon er en viktig faktor for ungdommenes trivsel og trygghetsfølelse. (Ulset, 2016, s. 53). En forutsetning for relasjoner mellom sosialarbeider og ungdom på en institusjon er nærhet. Sosialarbeideren må tørre å være personlig og ekte slik skapes en trygg, empatisk og anerkjennende relasjon til ungdommen. Gode relasjoner på en institusjon er en forutsigbarhet for kunne utføre godt sosialfaglig arbeid. I denne relasjonen har sosialarbeideren mulighet til å definere ungdommens frihet, beskyttelse, medvirkning og grenser. (Lillevik, Landmark & Stokvold, 2020, s. 16). Å sette grenser i en slik relasjon kan være vanskelig. Eksempelvis grenser for skolearbeid eller grenser mellom de voksne og ungdommene, og mellom ungdommene på institusjonen. (Lillevik, Landmark & Stokvold, 2020 s. 17). For å skape en god relasjon mellom sosialarbeider og ungdom må sosialarbeider ønske å forstå ungdommen. Det er viktig at de viser at de har tid og er interessert i det ungdommen driver med og setter seg inn i ungdommens liv. På denne måten viser sosialarbeideren at han eller hun er tilgjengelig for ungdommen. Skape felles prosjekter kan være en måte å komme nær ungdommen på å det kan skape arena for samtaler, eksempelvis matlaging, turer eller annen sport som ungdommen liker. (Lillevik, 2020, s. 138).

I alle relasjoner innenfor sosialfaglig arena finner vi et maktforhold. I dette tilfellet mellom sosialarbeider og ungdommen på institusjonen finner vi et asymmetrisk maktforhold. Det vil si at makten ligger hos den ene, i dette tilfellet er det sosialarbeidere. Mange unge som man møter på barnevernsinstitusjoner kan ha utfordringer knyttet til maktforhold, eksempelvis med avmaktsfølelse tidligere i livet. Avmakt kan føre til psykiske utfordringer som atferdsproblematikk, passivitet og lære hjelpeløshet for å nevne noe. Dette kan skape utfordringen når relasjoner skal etableres og vedlikeholdes. Og det er derfor viktig hvordan sosialarbeideren disponerer makten. (Helgesen, 2017, s. 384). For å balansere maktforholdet er det viktig at sosialarbeideren gir ungdommen makt over eget liv, noe som igjen viser hvor viktig medvirkning innenfor barnevernsinstitusjoner er. Dette er med på å motvirke avmaktsfølelse hos ungdommen og skaper rom for god kommunikasjon. (Helgesen, 2017, s. 388).

Videre ser vi viktigheten av kommunikasjon for å skape en god relasjon mellom ungdommen og sosialarbeiderne. I relasjoner som oppstår mellom sosialarbeider og ungdommer på institusjon bør man som sosialarbeider ikke snakke til, mot eller forbi ungdommen, men sammen med ungdommen. For å kunne snakke sammen med ungdommen er det viktig å skape trygghet og forså individenes «koser» altså hvordan de kommuniserer, og å utvide

hverandres perspektiv, både for sosialarbeider og for ungdommen. (Helgesen, 2017, s. 380). Man må som sosialarbeider se ungdommen i sin situasjon og ikke se på ungdommen som et problem, men at det er situasjonen ungdommen er i som bearbeides. Aktiv lytting er et godt hjelpemiddel for å skape god kommunikasjon, lytte til det ungdommen sier og gi positiv respons underveis i form av å nikke anerkjennende eller korte replikker som «ja» eller «jeg forstår». (Eide & Eide, 2006, s. 25). Det er viktig at ungdommen føler seg sett og hørt av sosialarbeideren for å skape god kommunikasjon og en god relasjon.

4 Metode:

I denne oppgaven skal jeg benytte en kvalitativ forskningsmetode i form av litteratur studie. En litteraturstudie er en teoretisk oppgave som bygger på data og materialer hentet fra bøker og andre skriftlige kilder. (Pettersen, 2008, s.121). En litteraturstudie innebærer systematisk søkning etter informasjon, kritisk granskning og sammenligning i et valgt tema. Artikkel som benyttes må være fagfelleurdert, noe som vil si at de er publisert av forskere for å offentliggjøre nye forskningsresultater. (Kildekompasset, u.å.). Det er ulike måter å tilegne seg ny kunnskap og nye forskningsresultater på eksempelvis gjennom intervjuer, fokusgrupper og spørreskjema for å nevne noe.

Videre skal oppgaven ta utgangspunkt i fire fagfelleurdert artikler som er publisert etter 2015. Jeg valgte denne metoder for å få et innblikk i hverdagslige utfordringer som kan oppstå på en barnevernsinstitusjon i forbindelse med ungdommens rettigheter og relasjonen til de ansatte på institusjonen. Dette er et område det allerede er relevante funn og forskning på. De tre tabellene nedenfor viser fremgangsmåten som er benyttet for å komme frem til de fire artiklene litteraturstudien tar utgangspunkt i, hvilke inklusjons og eksklusjonskriterier som er benyttet brukte og til slutt utvalget i de ulike artiklene.

4.1 Litteratursøk

Tabell 1: Litteratursøk: Denne tabellen viser noe om innsamlingsstrategien jeg har brukt for å komme til frem til de artiklene jeg benytter i forskningen.

Søkebase	Søkeord	Antall treff	Artikler
Buudir.no	Brukerundersøkelsen, Barnevern, Institusjon.	1/537	1. Brukerundersøkelsen 2016
UiS.Oria.no	Medvirkning, Institusjon, Miljøterapeutisk arbeid.	1/18	2. Relasjoner mellom barn og voksne på barneverninstitusjoner i Norge.
UiS.Oria.no	Medvirkning, Institusjon, Miljøterapeutisk arbeid.	5/18	3. Hva muliggjør godt institusjonsarbeid?
UiS.Oria.no	Medvirkning, Institusjon, Sosialt arbeid.	26/64	4. Mellom uansvarlig og kompetent - Forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner.

Tabell 1 viser fremgangsmåten jeg benyttet for å finne frem til de ulike artiklene som jeg skal basere min litteraturstudie på. Tabellen viser hvilken søkebase jeg har benyttet, hvilke ord som sto i søkefeltet og hvilken plass på resultatlisten artikkelen jeg valgte hadde. Kolonnen til høyre viser tittelen på artiklene som litteraturstudien er basert på.

Den første artikkelen er en rapport som er beregnet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Denne rapporten så jeg først som en kildehenvisning i en annen artikkel. Deretter gikk jeg inn på Buudir sin nettside og søkte på brukerundersøkelse, barnevern og institusjon. Da fikk jeg hele 537 treff. Brukerundersøkelsen 2016 som er rapporten jeg skal benytte i denne oppgaven var det første treffet som kom opp. Dette er en rapport som omhandler hvordan barn og unge som er plassert i statlige barnevern i Norge har det. Rapporten er delt inn i flere kapitler hvor kapittel fire handler om barnevernsinstitusjoner, det er derfor i hovedsak dette kapittelet jeg benytter i denne oppgaven. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016).

Videre ser vi i tabellen at det er søkebasen uis.oria.no jeg har benyttet meg mest av. Neste artikkel heter «Relasjoner mellom barn og voksne på barneverninstitusjoner i Norge». Denne artikkelen fant jeg ved å søke på medvirkning, institusjon og miljøterapeutisk arbeid i søkebasen uis.oria. Da fikk jeg atten treff, og denne artikkelen var treff nr. 1. Artikkelen er fra

2019 og hentet fra Norges barnevern. Denne artikkelen har en historisk vinkling på barn og unges relasjonelle møte med de ansatte på en barnevernsinstitusjon, samtidig som artikkelen ser på endringen av barn og unges rettigheter i denne kontekst. (Sommerfeldt, 2019, s.172).

Den tredje artikkelen fant jeg på samme søkebase og med de samme søkeordene som artikkelen over. Artikkelens tittel er «Hva muliggjør godt institusjonsarbeid?». Jeg benyttet søkebasen uis.oria og søkeordene medvirkning, institusjon og miljøterapeutisk, og denne artikkelen var nr. 5 i resultatlisten. Artikkelen er fra 2017 og slik som artikkelen «Relasjoner mellom barn og voksne på barneverninstitusjoner i Norge» er den hentet fra Norges barnevern. Denne artikkelen sier noe om barnevernet som arena for omsorg. Og tar opp tema som ungdoms mulighet for medvirkning og hvordan dette påvirker omsorgssituasjonen. (Storø, Backe-Hansen & Løvgren, 2017).

Den siste artikkelen jeg skal benytte i litteraturstudie har tittelen «Mellom uansvarlig og kompetent - Forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner». Denne artikkelen fant jeg på søkebasen uis.oria, søkeordene jeg benyttet var medvirkning, institusjon og sosialt arbeid. Da fikk jeg opp 64 treff. Jeg måtte se gjennom flere artikler før jeg fant denne som var nr. 26 på resultatlisten. I motsetning til de andre artiklene tar denne artikkelen opp tema tvang og ser på sammenhengen mellom tvang og ivaretagelsen av ungdommens rettigheter på en barnevernsinstitusjon. Artikkelen er vinklet fra de ansattes perspektiv. (Reime, 2017).

4.2 Inklusjons og eksklusjonskriterier

Tabell 2: Inklusjons og eksklusjonskriterier. tabellen viser en oversikt over inklusjons og eksklusjonskriterier.

Inklusjonskriterier	Eksklusjonskriterier
Artikler som omhandler ungdommer mellom 13 og 18 år.	Artikler som ikke omhandler ungdommer mellom 13 og 18 år.
Artikler som omhandler medvirkning på barnevernsinstitusjon.	Artikler som ikke omhandler medvirkning på barnevernsinstitusjon.
Artikler om relasjonen mellom ungdommen og miljøarbeideren ved en barnevernsinstitusjon.	Artikler som ikke omhandler relasjonene mellom ungdom og miljøarbeider ved en barnevernsinstitusjon.
Artikler som er fagfelleverdert.	Artikler som ikke er fagfelleverdert.
Artikler publisert etter 2015.	Artikler publisert før 2015.

Tabell 2 sier noe om hvilke kriterier jeg så etter for å finne frem til relevant forskning i forhold til problemstillingen min. Jeg brukte ulike inklusjons og eksklusjonskriterier som artiklene måtte passe inn i. Disse kriteriene var blant annet at artiklene skal være fagfelleverderte, og at de skal være publisert de siste fem prene. At en artikkel er fagfelleverdert betyr at den er godkjent av to eller tre upartiske og anonyme eksperter innenfor fagfeltet. Artiklene skal være sjekket grundig, og de blir benyttet et skjema som stiller spørsmål rundt forskningens kvalitet og resultater. (Utdanningsforskning, 2016). Disse kriteriene skal sikre at artiklene er relevante og dagsaktuelle.

Et inklusjonskriterie jeg benyttet var at artiklene skulle omhandle ungdoms medvirkning på barnevernsinstitusjoner. Artiklene jeg så etter skulle ikke handle om medvirkning i eksempelvis saksbehandling eller fosterhjem. Dette var et kriterium som ekskluderte mange artikler. I denne oppgaven ønsker jeg å avgrense til ungdommer mellom 13 og 18 år. Dette var derfor også et inklusjonskriterie når jeg skulle finne artikler til dette litteraturstudie. Et annet kriterie som var sentralt var at artiklene sa noe om relasjonen og eller samarbeidet mellom ungdommen og sosialarbeideren på institusjonen. Gjennom disse inklusjons og eksklusjonskriteriene fant jeg frem til de fire artiklene som dette litteraturstudiet er basert på.

4.3 Utvalg

Tabell 3: Utvalg. Tabellen viser en oversikt utvalg og metode.

Forfatter	Publikasjon	Kvalitativ/ Kvantitativ metode	Type empiri	Hvem og hvor mange informanter
Storøy, S., Bjella, M. & Ødegaard, K, S. (2016)	Brukerundersøkelsen 2016.	Kvantitativ.	Spørreskjema.	728 barn/unge i institusjoner & 695 barn/unge i fosterhjem.
Sommerfeldt, M, B. (2019)	Relasjoner mellom barn og voksne på barneverninstitusjoner i Norge.	Kvalitativ.	Institusjons- planer for 2015/2016 fra tre barnevern- institusjoner.	Gartnerhaugen, Josephines stiftelse og barnas omsorgshjem Trondheim.
Storø, J., Hansen, E, B. & Løvgren, M. (2017)	Hva muliggjør godt institusjonsarbeid?	Kvalitativ & Kvantitativ.	Empirisk baserte litteratur fra de ti siste årene.	4 artikler.
Reime, M, A. (2017)	Mellom uansvarlig og kompetent - Forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner.	Kvalitativ.	Semi-strukturerte intervjuer og fokusgruppe.	21 informanter som var ansatt ved 6 ulike barnevern- institusjoner.

Tabell 3 viser en oversikt over hvilke artikler jeg har valgt i dette litteraturstudie. Tabellen sier noe om hvem som har skrevet artiklene og om artiklene er basert på en kvalitativ eller kvantitativ metode. I en kvalitativmetode er blikket rettet mot menneskets hverdagshandlinger i en naturlig kontekst. Denne metoden blir ofte utført i form av intervju eller fokusgrupper, hvor man ønsker utfyllende og reflekterte svar på konkrete spørsmål. (Postholm, 2020, s.17). I motsetning til en kvalitativ metode er fokuset i en kvantitativ metode på tall og mengde. I en kvantitativ studie bruker man ofte mange informanter, få spørsmål og begrensede svaralternativer. Eksempelvis gjennom spørreskjema og statistikk. (Andersen, 2019).

I tabellen over ser man at det både er benyttet kvantitativ og kvalitativ metode på tvers av artiklene. Vider viser tabellen hvilken type empiri som er bruk for å komme frem til de resultatene som er lagt frem i artikkelen. Empiri betyr erfaringslære og handler om å tilegne

seg kunnskap gjennom eksperimenter og erfaring, eksempelvis gjennom spørreskjema, observasjon, dokumentanalyse og intervju. (Tørdal, 2018). Den siste kolonnen seier noe om hvem som er informant, og hvor mange informanter som har deltatt i studien.

I den øverste rekken finner vi rapporten fra barne-, unge- og familiedirektoratet. Denne artikkelen har tre forfattere Siri Storøy, Marie Bjella, Katja Smith Ødegaard. Artikkelen er basert på en kvantitativ studie, som vil si at vi i denne rapporten finner vi en viss bredde i forskningen. Forfatterne har brukt spørreskjema for å tilegne seg de resultatene forskningen viser. Undersøkelsen pågikk fra 25. august til 6. juni samme år. Det var 1168 barn og unge i fosterhjem 970 barn og unge på institusjon som deltok i denne undersøkelsen. Ettersom institusjoner er tema i denne oppgaven, skal bare denne delen av rapporten tas med i denne oppgaven. Jeg skal altså ta utgangspunkt i resultatene fra de 970 undersøkelse deltakerne fra institusjoner og ikke i de deltakerne som kom fra fosterhjem. Ikke alle på barnevernsinstitusjonene valgte å delta på undersøkelsen, omtrent 75% deltok. Dette utgjorde 728 barn og unge. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 8). Studiens spørreskjema inneholdt flere påstander som deltakerne skulle ta stilling til. Det ble benyttet en firepunktsskala der 1 var den laveste vurderingen og 4 var den høyeste. Ungdommene kunne og så velge «vet ikke». Undersøkelsens deltakere ble informert om undersøkelsen formål, innhold og frivillighet. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 9).

Videre er den neste artikkelen «Relasjoner mellom barn og voksne på barneverninstitusjoner i Norge.» Denne artikkelen har en forfatter som heter Marianne Buen Sommerfeldt. Metoden som er brukt i denne artikkelen er en kvalitativ metode i form av institusjonsplaner for 2015/2016 fra tre barnevernsinstitusjoner. Barnevernsinstitusjonene som artikkelen har tatt utgangspunkt i er Gartnerhaugen, Josephines stiftelse og barnas omsorgshjem i Trondheim. (Sommerfeldt, 2019, s. 181). Disse institusjonene tar imot ungdommer som er plassert etter barnevernloven (1992) § 4-4 og 4-12. (Sommerfeldt, 2019, s. 182).

Den neste artikkelen på i tabellen er «Hva muliggjør godt institusjonsarbeid?», Denne artikkelen har tre forfattere Jan Store, Elisabeth Backe-Hansen og Mette Løvgren. Artikkelen bruker både kvalitativ og kvantitativ forskning for å komme frem til sine forskningsresultater. Forskningen er nemlig basert på litteratur fra de ti siste årene før 2017 som er året denne artikkelen ble utgitt. Materialet de har basert på kvalitative intervju og kvantitativ data eller dokumentanalyse. Søkene de har foretatt deg i arbeidet med artikkelen er gjort på søkebasene

Oria, Google Scholar og Academic search premier. (Store, Backe-Hansen & Løvgren, 2017, s.168). Artikkelen basere ser i hovedsak på resultater fra 4 andre artikler.

Den siste artikkelen jeg skal ta med i dette litteratur studiet er «Mellom uansvarlige og kompetente» og har en forfatter. Monika Alvestad Reine som er høyskolelektor innenfor sosialfag, har skrevet denne artikkelen som fokuserer på forståelsen av barnets rettigheter blant ansatte i barnevernsinstitusjoner. Hun baserer sin forskning på en kvalitativ studie med Semi-strukturerte intervjuer og fokusgruppe. Hun gjennomførte individuelle intervju og arrangerte to fokusgruppeintervjuer på fire og sels deltakere. I et intervju får man en dybdeforståelse av de man intervjuer mens en fokusgruppe kan være effektiv fordi man får informasjon fra flere mennesker. Til sammen hadde Reine 21 informanter. Informantene var ansatte ved 6 ulike barnevernsinstitusjoner og det var stor variasjon fra ingen formell utdanning til mastergrad. (Reine, 2017, s. 26). På bakgrunn av dette skiller denne artikkelen seg ut ettersom informantene og forskningen som er gjort i denne artikkelen er basert på perspektivet til ansatte ved en barnevernsinstitusjons, og ikke ungdommene som oppholder seg på institusjonen.

4.4 Etikk og kildekritikk

Når vi skal benytte informasjon fra internett i faglig sammenheng er det viktig å ha noe kunnskap om kildekritikk. (Bertnes & Tuseth, 2012, s.65). Kilden artikkelen benytter skal være troverdig og informasjonen i kilden skal være innhentet på en etisk måte.

Ettersom jeg benytter en litteraturstudie har jeg ikke tatt noen etiske hensyn gjennom arbeidet med oppgaven, men i de artiklene jeg har funnet er etikken ivaretatt, og informasjonen er innhentet på en etisk måte. Eksempelvis redegjorde artiklene for hvor og hvordan forskningens data er innhentet, hvem det forskes på og vern av informantenes anonymitet. (Ulset, 2016, s.47). Det er viktig at etiske hensyn som samtykke, konfidensialitet og anonymitet er overholdte i artiklene. Forskningen denne oppgaven tar utgangspunkt i omhandler barn og unger i utfordrende livssituasjoner og det er derfor viktig at forskningen ikke gjorde livssituasjonen deres mer belastet. (Backe-Hansen, 2017, s. 44).

Å være kritisk til kilden informasjon er hentet fra og metoden som er benyttet er en vesentlig del av en litteraturstudie. Hvem som har gjennomført forskningen og hvilken kompetanse vedkommende har er relevant informasjon for å hvite om informasjonen og resultatene i artikkelen kan stoles på. Er vedkommende troverdig og er resultatene i forskningen etterprøvd av andre fagfolk som stiller seg bak forskningen. (Ulset, 2016, s.47).

Hvor og når artikkelen er publisert er også en måte å se om kilden er troverdig eller ikke. Hvilken metode artikkelene benytter er også relevant når man skal være kritisk til kildene. Artikkelen som benytter en kvantitativ metode i form av spørreskjema har mange informanter, men få svaralternativer noe som gir bredde, men mindre dybde i resultatene. Mens artikkelene med en kvalitativ metode som intervju eller fokusgrupper har få informanter, noe som gir lite bredde, men mer dybde i resultatene. Alle de vitenskapelige artikkelene som er brukt i denne oppgaven er hentet fra fagfelleverderte tidsskrifter og er publisert de siste fem årene, og belyser oppgavens problemstilling på ulike måter gjennom ulike metoder.

5 Resultat og funn:

5.1 Fokus og funn.

Tabell 4: Denne tabellen viser en oversikt over artiklenes fokus og funn.

Forfatter/år	Artikkel	Problemstilling	Fokus	Funn
Storøy, S., Bjella, M. & Ødegaard, K, S. (2016)	Brukerundersøkelsen 2016.	«Hvordan barn og unge som er plassert i det statlige barnevernet har det?»	Fokus på fosterhjem og institusjoner.	Barn og unge som bor på et godt sted opplever medvirkning og godt samarbeid med de ansatte.
Sommerfeldt, M, B. (2019)	Relasjoner mellom barn og voksne på barnevern-institusjoner i Norge.	«Hvordan planer for barneverns-institusjoner skapes og legger rammer for sosialt arbeid i dag?»	Møte mellom sosialarbeider og ungdom på barnevern-institusjon.	Barnets medvirkning er sentralt under planleggingen. Endringsarbeid bygger på likeverdig dialog og selvforståelse.
Storø, J., Hansen, E, B. & Løvgren, M. (2017)	Hva muliggjør godt institusjonsarbeid?	«Hvilke rettigheter har barn og unge i Norge og i hvor stor grad ivaretas disse i norske barneverns-institusjoner?»	Institusjoner for barn og unge i Norge, grunnet omsorgssvikt.	Rutiner kan være begrensende. Barn og unge har i liten grad medbestemmelse.
Reime, M, A. (2017)	Mellom uansvarlig og kompetent.	«Hvordan konstruksjon av barn og unge får betydning for forståelser og praksis knyttet til tvang og ivaretagelse av barnets rettigheter?»	Forståelser av barnet og hva rettighetspraksis er bant ansatte ved barneverns-institusjoner.	Barn og unge på barnevernsinstitusjon er ikke modne nok. Barns rett til medvirkning er utfordrende i praksis.

Tabell 4 visere en oversikt over artiklenes problemstilling, hvilket område oppgaven er fokusert på og hvilke resultater og funn som er gjort i de ulike artiklene. Tabellen gir en enkel oversikt som oppgaven nå skal gå dypere inn i.

Øverst finner vi rapporten av Storøy, Bjella og Ødegaard «Brukerundersøkelsen 2016» som omhandler hvordan barn og unge har det på barnevernsinstitusjoner. Fokuset ligger på

fosterhjem og barnevernsinstitusjoner, men i denne oppgaven vil resultater og funn fra hvordan barn og unge selv mener de har det på barnevernsinstitusjoner belyses. Dette er en stor undersøkelse med mange funn innenfor ulike deler av barnevernets tjenester. Innenfor tema medvirkning på institusjon gir undersøkelsen funn som sier at barn som opplever at de bor på et godt sted opplever at deres mening blir hørt og at det er et godt samarbeid mellom ungdommene og de ansatte på institusjonen. Disse ungdommene har en god relasjon til de voksne og er fornøyd med hvordan de har det på barnevernsinstitusjonen. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 31). Samtidig viser rapporten at 65 % av informantene sier seg helt enig i at de har det bra på institusjonen, hele 34 % gir uttrykk for at de er helt eller litt uenig i denne påstanden. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 11). Rapporten viser at 74 % av de barn og unge som deltok på denne undersøkelsen opplever å ha et godt samarbeid med de ansatte. På spørsmål som omhandler ungdommens medbestemmelse svarer 72 % av informantene seg helt enig i påstanden «Jeg får være med å bestemme over hverdagen min.». Tre av fire mener at de er med i planleggingen av enge mål og nesten like mange uttrykker at de selv bestemmer hva som er viktig for dem. Mens bare halvparten av informantene gir uttrykk for at de får god informasjon om egne rettigheter på institusjonen. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 21). Vi ser at over 80 % av ungdommene i denne undersøkelsen opplever at de har muligheten til å delta på de fritidsaktivitetene de selv ønsker og nesten like mange uttrykker at de får hjelp og støtte av de ansatte. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 17). Rapporten viser at de barn og unge som gis muligheten til å medvirke og får tilstrekkelig med informasjon om sine rettigheter er de som trives best på barnevernsinstitusjonene. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 25)

Videre ser vi i artikkelen av Sommerfelt «Relasjoner mellom barn og voksne på barneverninstitusjoner i Norge» hvor problemstillingen er «hvordan planer for barnevernsinstitusjoner skapes og legger rammer for sosialt arbeid i dag». Artikkelen fokus er møte mellom sosialarbeider og ungdom på barneverninstitusjon, endringsarbeidet og relasjonens samspill. Institusjonsplanene artikkelen tar utgangspunkt i viser at ungdommene har ulike behov, potensiale, erfaringer og interesser. Disse ulikhetene skal de ansatte møte og bidra til en positiv utvikling etter den enkeltes behov, noe som kan være utfordrende. Ungdommens rettigheter vise seg her å være en sentral del av endringsarbeidet. Ungdommens rett til medvirkning er sentral i institusjonsplanene. Målet for disse planene er å få ungdommen til å delta og fungere i samfunnet, slik at ungdommen selv kan uttrykke ønsker og ta valg for nåtid og fremtid. Artikkelen peker på at ungdommene er ekspert i egne liv og at

deres medvirkning under planleggingen derfor blir sentral. For å sikre medvirkning kommer det til uttrykk i institusjonsplanene at det skal legges til rette for samtaler og møter mellom sosialarbeider og ungdom hvor barnets mening og behov blir etterspurt. (Sommerfeldt, 2019, s. 182). Videre kommer det frem i artikkelen at disse planene skal sikre det juridiske rammeverket innenfor institusjonen og bidrar til å tydeliggjøre handlingsrommet for de sosialarbeiderne som arbeider på institusjonen. Det kommer frem i denne artikkelen at dette handlingsrommet er mindre i dag enn det var før, dette begrunnes med barnets beste og at et mindre handlingsrom forhindrer usunne, grenseløse og krenkende relasjoner mellom sosialarbeider og ungdommen på institusjonen. (Sommerfeldt, 2019, s. 184). I artikkelen til Sommerfeldt kommer det til uttrykk at en sosialarbeider bør være en sensitiv, reflektert og fleksibel slik at ungdommene på institusjonen skal føle seg likeverdige i dialogen med sosialarbeideren. Institusjonsplanene fokuserer alle på at arbeidet som sosialarbeideren gjør skal lønne seg i det lange løpet. I dette ligger det et mål om at de ungdommene som bor på barnevernsinstitusjoner skal en dag vokse opp å bli samfunnsnyttige borgere. God dialog og samspill mellom sosialarbeider og ungdommen vises derfor å være sentralt for endringsarbeid i denne artikkelen. (Sommerfeldt, 2019, s. 185)

Artikkelen til Storø, Backe-Hansen og Løvgren «Hva muliggjør godt institusjonsarbeid?» belyser flere tema under institusjonsarbeid, blant annet barn og unges medbestemmelse. Artikkelen problemstilling er «Hvilke rettigheter har barn og unge i Norge og i hvor stor grad ivaretas disse i norske barnevernsinstitusjoner?». Regler og rutiner innenfor en barnevernsinstitusjon er viktig både for ungdommen og de ansatte, regler og rutiner skal gi ungdommen trygghet og forutsigbarhet. Men funn i denne artikkelen viser at ungdommen oppfatter slike rutiner som begrensende og lite fleksible, og reglene oppleves som for strenge. Konklusjonen her er derfor at ungdommen på institusjonen har liten grad av medbestemmelse. Forfatterne peker på at selv om regler og rutiner er basert på hensyn til alle beste går dette foran enkeltpersoners interesser, det gir derfor uttrykk for forbedringspotensial innenfor barns rett til medvirkning i denne artikkelen. (Store, Backe-Hansen & Løvgren, 2017, s.173). Artikkelen viser også at de ansatte på en barnevernsinstitusjon ofte ønsker at ungdommens fritid er planlagt og organisert, mens ungdommene selv ønsket å være mer fleksible til å være med venner eller andre aktiviteter de selv ønsket under sin fritid. Når det kommer til bruk av tvang ser vi i funn som er gjort i artikkelen at konsekvensen ved bruk av tvang ikke bare går ut over den enkelte situasjonen. Bruk av tvang kan også få konsekvenser for hvordan ungdommen trives på institusjonen. Samtidig forteller ungdommene at de forstår

at tvang er nødvendig i enkelte situasjoner. Artikkelen peker på videre på viktigheten av informasjon ovenfor ungdommene på institusjonen. Det er funnet stor variasjon innenfor ulike barnevernsinstitusjoner og hvordan de velger å legge frem informasjonen om ungdommenes rettigheter med fokus på bruk av tvang. (Store, Backe-Hansen & Løvgren, 2017, s.174)

Den siste artikkelen i denne oppgaven er artikkelen skrevet av Alvestad Reime, og tar utgangspunkt i sosialarbeiderens synspunkt og meninger innenfor tema. Det kommer frem i artikkelen at de barn og unge som bor på en barnevernsinstitusjon er umodne og ufullstendige voksne. Flere av informantene i denne studien uttrykker at ungdommene ikke er i stand til å håndtere det ansvaret deres rettigheter medfølger, eksempler som blir trukket frem er mobil, internett og utgang. Informantene mener at barnas rettigheter er nødvendige, men peker samtidig på utfordringer med dem. I artikkelen kommer det frem at de voksne bør være tydelige og sette klare grenser ovenfor ungdommene på institusjonen. (Reine, 2017, s. 28). Dette er begrunnet med at ungdommene ikke vet sitt eget beste og at de ansatte derfor må ta ansvar, noe rettighetsforskriftene kan være til hinder for. Funnene i artikkelen stiller seg altså kritisk til rettighetsforskriftene og belyser problemer rundt ungdommenes rettigheter som medvirkning på institusjonen. (Reine, 2017, s. 29). Artikkelen belyser også tema om informasjon og rettigheter ovenfor ungdommene. Flere av informantene uttrykker at ungdommene ofte finner denne informasjonen selv og at de derfor også er deres ansvar og innhente tilstrekkelig med informasjon på dette tema. Informantene påpeker at informasjon om ungdommens rettigheter er viktig, men at ansvaret ligge på ungdommene selv. (Reine, 2017, s. 32). Artikkelen konkluderer med at barn og unge som bor på barnevernsinstitusjoner har rett på informasjon og rett til medvirkning. Studien peker konkluderer videre med at dette er utfordrende i praksis, ettersom ungdommene ofte har behov for kontroll og grensesetting fra fagfolk. (Reine, 2017, s. 36).

5.2 Likheter og forskjeller

Ved å ha sett på resultatene i de ulike artiklene finner vi både likheter og forskjeller på tvers av artiklene. Artiklene tar alle utgangspunkt i ulike informanter som både representerer de ansatte og ungdommene på barnevernsinstitusjoner, dette fremme både likheter og ulikheter på tvers av informantene. Noen likheter vi ser er at barn og unges rett til medvirkning står sentralt i alle artiklene. Dette er en rettighet artiklene trekker frem som nødvendig. Vi ser likevel noen ulikheter her. Brukerundersøkelsen fra 2016 viser at majoriteten av barn og unge

på barnevernsinstitusjoner føler de får være med å bestemme over egen hverdag, og at dette styrker ungdommens trivsel. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 21). Mens i artikkelen til Storø, Backe-Hansen og Løvgren ser vi at ungdoms medbestemmelse har forbedringspotensial og ikke fungerer like godt i praksis som teoretisk. (Store, Backe-Hansen & Løvgren, 2017, s.173).

Når det kommer til informasjon om barns rettigheter finner vi resultater som sier at tilstrekkelig med informasjon fra de ansatte styrker trivselen til ungdommene, (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 21) mens vi også ser at de ansatte mener at denne informasjonen har også barna et ansvar for å tilegne seg. (Reine, 2017, s. 32). Å inkludere ungdommen i planleggingen rundt deres mål og opphold på institusjonen viser seg også å være en faktor som er viktig for både de ansatte og ungdommene selv. Vi ser også at en god dialog mellom partene er sentralt for endringsarbeid og trivsel. (Sommerfeldt, 2019, s. 182).

5.3 Kritisk perspektiv

Videre ser vi at det er flere ting man kan være kritisk til rundt funnene i disse artiklene. Tidligere har oppgavens vist kildekritikk som er knyttet til etikk, troverdighet og metode. Innholdet i artiklene som resultat og funn kan også ha elementer som er vesentlig å ta høyde for og være kritisk til når man skal bruke disse funnene i egen studie. Eksempelvis kan vi se at forfatterne som har skrevet de ulike artiklene alle har sosialfaglig bakgrunn noe som er med på å styrke troverdigheten i artiklene, men dette kan også være et moment man bør være kritisk til. Det på bakgrunn av at om forfatter eller forsker selv har arbeidet innenfor fagfeltet som blir forsket på vil det være utfordrende for vedkommende å være helt objektiv. Man vil ofte i slike tilfeller få et innblikk i forskerens synspunkter og tolkninger basert på de informantene uttrykker. Funnene i en artikkel vil alltid bære preg av forfatters tolkning av tema noe som både kan styrke en artikkel, men som man også bør være oppmerksom og kritisk til.

I rapporten fra 2016 som er basert på en spørreundersøkelse hvor informantene var barn og unge som av ulike årsaker var plassert på en barnevernsinstitusjon finner vi momenter man bør være kritisk til når man leser resultatene. Denne undersøkelsen var frivillig, og informantene valgte selv om de ønsket å delta på undersøkelsen eller ikke. De informantene

som deltok, kunne unngå å svare på enkelte spørsmål de ønsket. Det vil derfor være sentralt å ha fokus på dette når man leser resultatene. De ungdommene som ikke ønsket å delta på undersøkelsen kan ha et helt annet syn på spørsmålene enn de som deltok, noe som kunne gi andre resultater på rapporten. Det er flere momenter man kan være kritisk til når man benyttet litteraturstudie for å drøfte et gitt tema, men dette var de jeg valgte å trekke frem i denne oppgaven.

6 Drøfting:

Som oppgaven nå har vist har barn og unge som bor på en barnevernsinstitusjon rett til å medvirke noe som skal styrke deres stilling i samfunnet. Dette finner vi som nevnt i ulike deler av lovgivningen som barnevernloven og menneskerettighetene. Ungdommers rett til medvirkning blir dermed ivaretatt gjennom lovreguleringer i flere deler av det norske lovverket. Oppgaven skal nå drøfte hvordan barn og unges rett til medvirkning blir ivaretatt på selve barnevernsinstitusjonen, og skal etterhvert komme inn på hvordan retten til medvirkning påvirker samarbeidet mellom de ansatte og ungdommene på barnevernsinstitusjonen.

6.1 Hvordan ungdoms rett til medvirkning blir ivaretatt ved en barnevernsinstitusjon.

Barns rett til medvirkning er både en rettighet og et virkemiddel for å legge til rette for at barnet skal ta mer ansvar for eget liv. (Landmark, 2020, s. 45). Hjelp til selvhjelp er et yrkesetisk prinsipp som er viktig innenfor fagfeltet sosialt arbeid. Det er også et viktig prinsipp innenfor arbeidet på barnevernsinstitusjoner, målet rundt dette prinsippet er å styrke livssituasjonen til de ungdommene som mottar hjelp slik at de skal klare seg på egenhånd i de voksene liv. (Landmark, 2020, s. 49). Barn og unges rett til medvirkning gir ungdommene på en barnevernsinstitusjon muligheten til å være sjef i eget liv. Denne rettigheten samt andre rettigheter påvirker ungdommens liv i stor grad.

På den ene siden ser man at for å bli i stand til å klare seg selv i det voksne liv er det sentralt at ungdommene lærer å ta avgjørelser og reflektere over hva de tenker og ønsker uavhengig av andre rundt dem. Ungdommene må bli beviste på egne valg og konsekvensene disse valgene kan medføre. De må derfor gis muligheten til å ta avgjørelser og ytre sine synspunkter i saker som direkte omhandler ungdommene og som omhandler deres fritid. En

av de yrkesetiske verdiene som ble gjort rede for under oppgavens teori var verdien om respekt for den enkeltes integritet. Dette er en yrkesetisk verdi som skal sikre at ungdommenes rett til medvirkning blir ivaretatt og tilrettelagt slik at menneskerettighetene og annenlovgivning også blir tatt hensyn til. Ungdommenes verdier og tanker skal tas hensyn til. (FO, 2020, s. 4).

Videre ser vi at i brukerundersøkelsen fra 2016 kommer det til uttrykk at over 70 % av informantene opplever å få muligheten til å ta del i egen hverdag og medvirke. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 21). Mange ungdommer føler derfor at deres rett til medvirkning bli ivaretatt på den barnevernsinstitusjonen de er på. Om de ansatte skal ta avgjørelser på vegne av ungdommene kan ungdommene bli avhengig av de voksne og lærer i liten grad å ta ansvar for eget liv. Det vil derfor være viktig å finne en balanse slik at de ungdommene som bor på en barnevernsinstitusjon får muligheten til å bli hørt og ta egne valg, samtidig som sosialarbeiderne skal ivareta ungdommenes rettigheter og sikre at de får sine behov dekket.

På den andre sider ser man også at det er noen utfordringer rettet mot ungdoms rett til medvirkning innenfor en barnevernsinstitusjon. Disse utfordringene kan være at selv om ungdommene har rett til å medvirke betyr ikke det at ungdommen til enhver tid skal bestemme selv. Dette kan være utfordrende for ungdommene å forstå, og krevende å regulere for sosialarbeiderne. Ungdommene må ses på i forhold til deres behov og andre rettigheter som kan spille inn i en den enkelte situasjon. Noen tanker og ønsker ungdommen har kan medføre destruktive og farlige situasjoner som kan få konsekvenser for ungdommen selv og andre individer rundt den. I enkelte situasjoner kan derfor sosialarbeiderne på barnevernsinstitusjonen bryte inn og sette grenser etter prinsippet om barnets beste. Å avgjøre hva som er barnets beste er en krevende arbeidsoppgave som de ansatte på en barnevernsinstitusjon med hjelp av lovverk må regulere og ivareta. (Landmark, 2020, s. 47). Gid kommunikasjon mellom sosialarbeider og ungdommen vil derfor være viktig for å skape forståelse og åpenhet mellom partene. (Helgesen, 2017, s. 380). Blir ikke disse rettighetene ivaretatt på en god måte og kommunikasjonen ikke er tilstede kan problemstillinger som presentert innledningsvis i oppgaven om glassjenta oppstå. Glassjenta opplevde nemlig at hun ikke ble hørt og at de ansatte på institusjonen ikke så hennes behov. (Ergo, 2016).

En annen utfordring knyttet til ungdoms rett til medvirkning er at det kan oppstå uenighet om hva som er riktig beslutning, ettersom bruk av skjønn står sentralt og det ikke er entydig hva

som er den riktige avgjørelsen for hver enkelt ungdom. Som vi så skal den yrkesetiske verdien om respekt for den enkeltes integritet også sikre andre lover og forskrifter enn medbestemmelse, dette kan medføre at andre lovbestemmelser går foran ungdommenes rett til medbestemmelse og sosialarbeideren må gripe inn. (FO, 2020, s.4) Både ungdommene og sosialarbeiderne på en barnevernsinstitusjon er ulike noe som medfører ulike utgangspunkt for hver sak. Det vil derfor ikke være et enkelt svar på hvor mye ungdommene skal bestemme selv og når andre lovbestemmelser har forrang for medbestemmelsesretten.

Innenfor en barnevernsinstitusjon er det mange situasjoner hvor barn og unge skal være med å ta en avgjørelse og medvirke. Eksempelvis kan ungdommen medvirke innenfor beslutninger rundt rutiner, fritid og aktiviteter på institusjonen. For at barn og unge på en institusjon skal ha muligheten til å medvirke er det viktig at de får tilstrekkelig informasjon om egne rettigheter, på en måte som gjør at ungdommene forstår disse rettighetene. Slik at de kan delta i avgjørelser om skal tas. (Landmark, 2020, s. 45). Dette kommer også frem i en yrkesetisk verdi som sier at tillit oppstår gjennom blant annet god kommunikasjon og tilstrekkelig med informasjon som ungdommene forstår. (FO, 2020, s. 5). Tilstrekkelig med informasjon om ungdoms rettigheter er derfor sentralt for å ivareta ungdoms rett til medvirkning. I brukerundersøkelsen fra 2016 finner man resultater som peker mot at informasjon om egne rettigheter øker trivselen blant ungdommene på institusjonen, men at bare halvparten av ungdommene på barnevernsinstitusjoner mener de får god informasjon om dette i barnevernet. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 21). Vi ser her at mange ungdommer uttrykker at de ikke får nok informasjon om egne rettigheter fra de ansatte og må tilegne seg denne informasjonen på egenhånd. Dette viser at ungdoms rettigheter ikke alltid blir ivaretatt til beste evne på barnevernsinstitusjoner.

Artikkelen til Reine tar i motsetning til brukerundersøkelsen fra 2016 som tar utgangspunkt i ungdommene utgangspunkt i synspunktet til de ansatte på en barnevernsinstitusjon. I artikkelen til Reine uttrykkes det skepsis rundt hvor mye informasjon om ungdommens rettigheter på institusjonen som skal deles med ungdommen. Det kommer frem at dette er et viktig tema, men at det er utfordringer knyttet til ungdoms rettigheter i praksis. Det pekes på at ungdommene selv finner denne informasjonen og at ansvaret for tilstrekkelig informasjon også burde ligge hos ungdommene selv og ikke hos de ansatte alene. (Reine, 2017, s. 32). Dette kan sees på som utfordrende, ettersom alle barn og unge er ulike, noen tilegner seg mye kunnskap på egenhånd mens andre har behov for veiledning fra en voksen. I artikkelen

kommer det også frem at den informasjonen ungdommene ikke anses som ansvarlig nok til å forvalte ikke er bra for ungdommen. De ansatte vil da prøve å hindre at denne informasjonen bli kjent for ungdommene, og mener at selv om ungdoms rettigheter er viktige å nødvendige er det utfordrende i praksis ettersom de begrenser deres handlingskraft rettet mot ungdommen. Informantene peker på at ungdommene ikke alltid vet hva som er best for dem, men ettersom de har lovregulerte rettigheter som rett til medvirkning er det lite de ansatte kan gjøre som ikke tolkes som utøvelse av tvang av ungdommene. (Reine, 2017, s. 35). Det er ulike syn på hvor mye informasjon om ungdommenes rettigheter som skal belyses og vi ser eksempler på at teori ikke alltid fungerer like bra i praksis. Men uavhengig av det har ungdommene rett på informasjon om egne rettigheter noe som er med på å ivareta ungdoms rettigheter innenfor barnevernsinstitusjonene.

Videre ser vi at synet på barn og unge som mottar hjelp fra barnevernstjenesten også har betydning hvordan ungdoms rettigheter skal ivaretas innenfor en barnevernsinstitusjon. På den ene siden kan ungdommene sees på som uansvarlige individer som ikke tenker rasjonelt og ikke bør ta avgjørelser da det kan få negative konsekvenser. (Reine, 2017, s. 27). Mens på den andre siden kan ungdommene på en barnevernsinstitusjon sees på som kompetente og forhandlende. (Reine, 2017, s. 31). Utfordringen med barn og unges rett til medvirkning innenfor en barnevernsinstitusjon kan være selve forståelsen av ungdommen. Dette begrunnes med at selv om ungdommene har rettigheter som gir dem rett til å medvirke betyr ikke det at barn og unge til enhver tid skal bestemme selv og ta avgjørelser alene. De ønskene og tankene barna har må ses på i forhold til barnets behov og andre rettigheter som også må ivaretas som ungdommene selv ikke har oversikt over. Noen tanker og ønsker ungdommene har kan medføre destruktive og farlige situasjoner både for ungdommene selv, men også for andre rundt de. Hvor mye barnet skal bestemme selv avhenger av barnets modenhet og alder noe som er lovregulert i barnevernloven. Å kartlegge hver enkelt ungdoms rettigheter er en krevende arbeidsoppgave som de ansatte på en barnevernsinstitusjon må regulere og ivareta. (Landmark, 2020, s. 47).

I artikkelen til Reime «Mellom uansvarlig og kompetent» ser vi at informantene er kritiske til hvor mye ungdommene skal ta del i og bestemme selv. Dette er med grunnlag i at ungdommene ikke er modne nok til å tenke kritisk og forstå konsekvenser av egne valg. Ungdommene sees på som umoderne. (Reine, 2017, s. 29). Prinsippet om barnets beste er sentralt når en avgjørelse skal ta på en barnevernsinstitusjon. Man må se på ungdommens

rettigheter sammen og opp mot hverandre, hvilken rettighet veier tyngst? Skal barnet medvirke i egen sak og potensielt undertrykke andre rettigheter eller skal de ansatte gripe inn og ivareta disse rettighetene. Hvilke rettigheter som er viktigst er avhengig av skadeomfanget i hver enkelt situasjon noe som skaper utfordringer knyttet til tema om å ivareta ungdoms rettigheter på en barnevernsinstitusjon. De ungdommene som bor på barnevernsinstitusjoner, har ofte opplevd traumatiske og vonde hendelser som vil prege de resten av livet. Hvordan ungdommene ta dette med seg varierer. Samtidig som enkelte får store livstils utfordringer og tar avgjørelser som kan skade både seg selv og andre, er det også noen ungdommer som kommer sterkere ut av situasjonene og er såkalte løvetannbarn eller resilience barn. Disse barna klarer seg godt selv til tross for tidligere utfordringer og opplevelser. (Halvorsen, 2012, s. 81). Ettersom det er så store ulikheter mellom utviklingen til ungdommene er det viktig å se person i situasjon, og å vær bevist på at alle ungdommene har ulikt utgangspunkt og ulike forutsetninger som spiller inn når man som sosialarbeider skal ivareta ungdommens rett til medvirkning på en barnevernsinstitusjon på best mulig måte.

6.2 Hvordan ungdoms rett til medvirkning påvirke samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommen ved en barnevernsinstitusjon.

Etterhvert som barn og unge fikk flere rettigheter endret også synet på barn seg og deres mening ble viktigere. Deres deltakelse i relasjoner og avgjørelser ble mer sentral, noe som åpnet opp for større mulighet for samarbeid mellom ungdommene på en barnevernsinstitusjon og de sosialarbeiderne. Mennesker trenger mennesker. De barn og unge som bor på barnevernsinstitusjoner har som nevnt ofte sammensatte psykiske utfordringer som i enkelte tilfeller kan være tilknyttet til tidligere relasjoner. Trygge og gode relasjoner vil derfor være sentralt for å opprette et godt samarbeid mellom sosialarbeider og ungdommene på barnevernsinstitusjonen. (Lauveng, 2020, s. 251). Det skal nå diskuteres hvordan ungdommens rettigheter påvirker samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommen ved en barnevernsinstitusjon.

Barn og unges rettigheter på barnevernsinstitusjon er sentralt for å styrke samarbeidet mellom de ansatte og ungdommene på barnevernsinstitusjonen. En viktig yrkesetisk verdi som sosialarbeider er menneskeverd. Denne verdien gir føring for at alle er like mye verdt og at alle har rett på livets goder. (FO, 2020, s. 4). På den ene sider åpner ungdoms rett til

medvirkning for at ungdommene skal bli hørt og at deres mening skal vektlegges. Dette gir en føring for at ungdommene skal delta når avgjørelser skal tas. Noe som åpne for samarbeid og en dialog mellom sosialarbeider og ungdommen hvor begge parter har lik grunnleggende verdi. Stabilitet og forutsigbarhet er en viktig del av samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommen noe som styrkes gjennom ungdommens rettigheter og rett til medvirkning. Gjennom disse rettighetene får ungdommene muligheten til å delta i planlegging og målsetting i egen hverdag og de gis muligheten til å samarbeide med de ansatte fremfor å jobbe mot dem. (Lauveng, 2020, s. 252). Under brukerundersøkelsen i 2016 kommer frem at 3 av 4 informanter opplever et godt samarbeid med de ansatte på institusjonen. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 21).

Samtidig ser vi at det er ulike utfordringer knyttet til ungdoms deltakelse og rettigheter i samarbeidet med de ansatte. Eksempelvis kan ungdommene ha ønsker og meninger som ikke er forenlige med det de ansatte mener er til barnets beste. Et samarbeid kan i dette tilfellet by på utfordringer og skape konflikter mellom partene som igjen kan føre til et dårlig samarbeid. Ettersom de ansatte skal ivareta ungdommens rettigheter på institusjonen kan dette skape konflikter om ungdommene og de ansatte vektlegger ulike rettigheter som rett til medvirkning eller trygghet. De ansatte skal ikke bare sikre at ungdommene har muligheten til å medvirke og bli hørt de skal også sikre at ungdommene har en trygg og stabil hverdag hvor de får sine grunnleggende behov dekket. Noe som kan være utfordrende for ungdommene å se helheten av. (Ulset, 2016, s. 53). Det kan i slike situasjoner oppstå uenigheter og dårlig stemning mellom partene noe som viser at ungdommenes rettigheter kan skape utfordringer for samarbeidet mellom ungdommene og sosialarbeiderne. Et eksempel på dette kan være glassjenta hvor det tydelig var et dårlig samarbeid og trolig en svekket dialog mellom partene noe som førte til urettferdig behandling. (Ergo, 2016).

Videre ser vi at informasjon og en åpen dialog om barn og unges rettigheter kan styrke relasjonen og ikke minst samarbeidet mellom ungdom og sosialarbeider da en åpen dialog med fokus på likeverdighet kan utvide forståelseshorisonten hos både ungdom og sosialarbeider. (Backe-Hansen, 2017, s. 69). Gode relasjoner er viktig for å få en åpen og likeverdig dialog. De som opplever å bli hørt gir uttrykk for at de trives godt på institusjonen, mens de som ikke opplever dette trives mindre. (Storøy, Bjella & Ødegaard, 2016, s. 21). Barns rett til medvirkning gir ungdommene på en barnevernsinstitusjon muligheten til å delta i hverdagslige avgjørelser. Eksempelvis avgjørelser rundt aktiviteter de ønsker, hva de skal

spise på institusjonen og hvor mye kontakt de ønsker å ha med foreldre og søsken. Dette er med på å skape en dialog mellom partene, og forsterke følelsen av at institusjonen er ungdommenes hjem. (Backe-Hansen, 2017, s. 70). Ungdommenes rett til medvirkning kan være med på å skape et godt samarbeid mellom partene ettersom det åpner for dialog om hverdagslige ting som måltider og aktiviteter. Gjennom slike dialoger blir ungdommene også bedre kjent med sosialarbeiderne og kan føle seg tryggere på institusjonen. Dette kan videre føre til en arena for dialog om andre utfordringer i ungdommens liv, slik at sosialarbeideren kan ta del i disse utfordringen som gjerne skaper uro i ungdommens liv. Ved å involvere sosialarbeider kan det bli lettere for ungdommene å mestre utfordrende situasjoner som rus problematikk, atferdsvansker og mobbing. (Lillevik, 2020, s. 138). I artikkelen til Sommerfeldt kommer det til uttrykk gjennom institusjonsplaner at en sosialarbeider bør være en sensitiv, reflektert og fleksibel slik at ungdommene på institusjonen skal føle seg likeverdige i dialog med de ansatte. God dialog og et godt samspill mellom sosialarbeider og ungdommen er sentralt for endringsarbeidet innenfor en barnevernsinstitusjon. (Sommerfeldt, 2019, s. 185). Gjennom et godt samarbeid og en åpen dialog kan sosialarbeider hjelpe ungdommen å sette ord på følelser og håndtere disse situasjonene på en bedre måte. (Lillevik, 2020, s. 138). EN viktig yrkesetisk verdi for sosialarbeidere er omsorg og nestekjærlighet, Dette er en verdi som er viktig å ta med seg inn i samarbeidet på en barnevernsinstitusjon og kan styrke relasjonen mellom sosialarbeider og ungdom. (FO, 2020, s. 5)

Til tross for dette er ikke alle enige i at ungdommers rettigheter bare har en positiv innvirkning på samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommen på en barnevernsinstitusjon. I artikkelen til Reine som ved flere anledninger er trukket frem som kritisk til medvirkning og praksisen rundt ungdommer rettigheter, kommer det også frem at disse rettighetene setter ulike grenser for arbeidet til sosialarbeiderne. Om ungdommene blir gitt ulike begrensinger basert på rettigheter som skal sikre deres trygghet fremfor medvirkning kan det være utfordrende å forstå for ungdommene. En sosialarbeider må samtidig som den er åpen og likeverdig være tydelig og sette grenser slik at ungdommene får sine behov dekket. Men en tydelig voksen som retter grenser er ikke alltid like populært og kan skape konflikter og utfordringer innenfor samarbeidet mellom ungdommen og sosialarbeideren. (Reine, 2017, s. 29). Som vi så i artikkelen «Hva muliggjør godt institusjonsarbeid?» oppfatter ungdommen på barnevernsinstitusjoner ofte rutiner som begrensende og lite fleksible, og reglene oppleves som for strenge. Noe som også kan skape konflikter og et mindre godt samarbeid mellom partene. (Store, Backe-Hansen & Løvgren, 2017, s.173). Dette viser at ungdommens

rettigheter ikke alltid fører til et godt samarbeid mellom sosialarbeider og ungdommen. Men i mange tilfeller vil disse rettighetene åpne for en god dialog og et godt samarbeid.

En sentral del av samarbeidet mellom ungdom og sosialarbeider på en barnevernsinstitusjon er maktforholdet. Skal den voksne være tydelig og streng, eller raus og lett påvirkelig? Gjennom oppgavens teori kommer det frem at det er et asymmetrisk maktforhold mellom sosialarbeider og ungdommen på en barnevernsinstitusjon. Dette gjør at samarbeidet mellom partene bærer preg av at makten ligger som sosialarbeideren. (Helgesen, 2017, s. 384). I artikkelen til Sommerfeldt presenteres viktigheten av å inkludere ungdommene i avgjørelser som skal tas på barnevernsinstitusjonen. Ungdommene er ekserpert i eget liv og ettersom alle ungdommer er ulike vil det være viktig for sosialarbeideren å skape et godt samarbeid til tross for maktforholdet mellom partene. (Sommerfeldt, 2019, s. 182). Videre kommer det også frem i artikkelen at ungdommers rettigheter og det juridiske rammeverket tydeliggjør handlingsrommet både for sosialarbeideren og for ungdommene. (Sommerfeldt, 2019, s. 184).

Det kan være sentralt å tydeliggjøre dette handlingsrommet for å skape forståelse rundt avgjørelser og utførelsen av arbeidsoppgavene på barnevernsinstitusjonen. I motsetning til Sommerfeldt skriver Reine i sin artikkel at informantene uttrykker at sosialarbeideren må sette tydelige og klare grenser, ettersom ungdommene ikke er i stand til å forstå egne behov. (Reine, 2017, s. 28). Et asymmetrisk maktforhold kan skape en avmaktfølelse for den parten hvor makten ikke ligger. I dette maktforholdet vil det være ungdommen. Dette kan få konsekvenser for vedkommens psykiske helse. (Helgesen, 2017, s. 384). Samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommen på en barnevernsinstitusjon vil gi en skeiv fordeling av makt nettopp fordi sosialarbeideren har mer makt enn ungdommen, dette er for å skape trygge rammer og en stabil hverdag for ungdommen. Samtidig som det er viktig at ungdommene forstår maktforholdet og hvorfor de voksne i enkelte situasjoner tar den endelige avgjørelsen, er det viktig at sosialarbeideren ikke misbruker makten og tar ungdommene med på prosessen og gir de mulighet til å uttrykke sine tanker og meninger.

7 Avslutning:

7.1 Oppsummering

Ungdoms rett til medvirkning er en sentral del av sosialt arbeid som fagfelt og kommer til uttrykk i både lovgivning og de yrkesetiske prinsippene og verdiene. Sosialt arbeid handler om å hjelpe personer i utfordrende livssituasjoner noe som aktualiserer oppgavens problemstilling. I denne oppgaven valgte jeg å problematisere hvordan ungdommens rett til medvirkning blir ivaretatt på en barnevernsinstitusjon, og hvordan dette påvirker samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdommen på barnevernsinstitusjonen. Oppgaven er basert på en kvalitativ litteraturstudie hvor medvirkning og relasjoner var søkeord som gikk igjen. Ulik teori og perspektiver som har sosialfaglig relevans er også med på å styrke funnene i artiklene og diskutere problemstillingen.

Forskningen jeg viser til gjennom oppgaven har mange ulikheter, men også noen likheter. Artiklene uttrykker viktigheten av ungdommens rett til medvirkning, men uttrykker også med ulik begrunnelse at det er et forbedringspotensial og at ungdommens rettigheter ikke alltid fungerer like godt i praksis som i teori. Artiklene peker også på at det har vært positive endringer innenfor barn og unges rett til medvirkning de siste årene. Og at denne rettigheten øker trivselen på barnevernsinstitusjonen blant ungdommene. Det kommer også frem i litteraturstudiet at ungdoms rett til medvirkning åpner for et bedre samarbeid og en åpen dialog mellom ungdom og sosialarbeider.

Oppgaven har vist at barn og unge har fått flere rettigheter og deres mening har fått større betydning de senere årene. Gjennom lovgivning og teori kommer det frem at ungdommene på barnevernsinstitusjoner skal bli lyttet til og at deres mening har betydning. Disse ungdommene har ofte sammensatte helseutfordringer og det vil derfor være ekstra viktig for de ansatte å skape en trygg og åpen relasjon, og vise ungdommen at deres meninger blir lyttet til. Når en avgjørelse skal tas vil ungdommens alder og modenhet avgjøre hvilken betydning deres mening vil ha. Dette er med på å sikre at avgjørelser som blir tatt er til barnets beste, og at rettighetene til ungdommene blir ivaretatt.

7.2 Konklusjon

Avslutningsvis mener jeg at ungdoms rett til å bli hørt er en vesentlig del av livet på en barnevernsinstitusjon. Dette er en rettighet de ansatte må ivareta på en god måte. Det er viktig at de ansatte ser ungdommene, ønsker å forstå, og deler egne erfaringer og synspunkter samtidig som de lar ungdommene ta avgjørelser på egenhånd og forstå konsekvensene av sine handlinger. Blir ungdommenes mening hørt og tatt hensyn til mener jeg at muligheten for en god og åpen dialog mellom partene er større og samarbeidet vil bli bedre. Samtidig mener jeg at alle er ulike, og man derfor må være tilpasningsdyktig og forstå at samarbeidet vil utføres på ulike måter mellom ulike mennesker.

Gjennom dette litteraturstudiet ser jeg at ungdoms rett til medvirkning ikke fungerer like godt i praksis som lovverket og teori tilsier. Medvirkning viser seg å være en viktig faktor for trivsel på barnevernsinstitusjonen og er med på å bedre samarbeidet mellom sosialarbeider og ungdom. Å være bevist på virkemidler og inkludering i arbeidet med ungdom kan gjøre store forskjeller innen endringsarbeid. Ivaretagelse av ungdommens rett til medvirkning er viktig for videre utvikling og mestring i hverdagslige situasjoner ungdommen befinner seg i. Sosialarbeideren må derfor være bevist på hvordan denne rettigheten blir ivaretatt. Gjennom medvirkning blir ungdommen mer bevist på egne ønsker, og lærer å ta ansvar for eget liv og egne avgjørelser.

7.3 Videre forskning:

Barn og unges rett til medvirkning står sentralt i arbeidet på en barnevernsinstitusjon i dag. Det er allerede gjort flere undersøkelser innen dette fagfeltet. Likevel kunne det være interessant å sett nærmere på utførelsen av en åpen og trygg dialog, og hvordan man som sosialarbeider skal motivere og veilede ungdommen til å ta gode avgjørelser som styrker deres livssituasjon og skaper mestringsfølelse hos den enkelte.

8 Litteraturliste:

Andersen, G. (2019, 31.januar). Valg av forskningsmetode. *Ndla*.

<https://ndla.no/nb/subject:19/topic:1:195989/topic:1:195829/resource:1:56937?filters=urn:filter:f3d2143b-66e3-428c-89ca-72c1abc659ea> ***2 sider**

Backe-Hansen, E. (red). (2017). *God omsorg i barnevernsinstitusjoner*.

Velferdsforskningsinstituttet NOVA. ***150 sider**

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester. LOV-1992-07-17-100. Lovdata.

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1992-07-17-100>

Berg, B., Ellingsen, I, T., Levin, I, & Kleppe, L, C. (2016). Hva er sosialt arbeid? I, T, Ellingsen., I, Levin., B, Berg. & L, S, Kleppe. (red). *Sosialt Arbeid: En grunnbok*. (s.19-35). Oslo: Universitetsforlaget.

Bertnes, P, A. & Tuseth, B, S. (2012). Faglig informasjon på internett – Kvalitet og kildekritikk. (3. utg). Abstrakt forlag. ***20 sider**

Bufdir. (2021, 21.januar). Barn og unge i institusjon. Bufdir.

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_i_institusjon/ ***10 sider**

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i Barnevernsarbeid*. Gyldendal ***50 sider**

Drange, N. & Hernæs, Ø. (2020). Kvalitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen. Oslo: Rapport 3/2020 ***56 sider**

Eide, T. & Eide, H. (2006). *Kommunikasjon i praksis. Relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid*. Gyldendal Norsk forlag AS.

Kandidatnummer: 3061

Ergo, T. (2016, 30. januar). Ok, de hører ikke. Da brenner jeg institusjonen ned.

Aftenposten, A-magasinet. <https://www.aftenbladet.no/magasin/i/ajEq5/ok-de-hoerer-ikke-da-brenner-jeg-institusjonen-ned> ***10 sider**

Fellesorganisasjonen FO. (2017). *Sosionomer og sosialt arbeid*. [Brosjyre].

<https://www.fo.no/getfile.php/1311738->

[1548957643/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Sosionomer%20og%20sosialt%20arbeid.pdf](https://www.fo.no/getfile.php/1311738-1548957643/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Sosionomer%20og%20sosialt%20arbeid.pdf) ***5 sider**

Fellesorganisasjonen FO. (2020). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere 2019-2023*. [Brosjyre].

<https://www.fo.no/getfile.php/1324847->

[1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf](https://www.fo.no/getfile.php/1324847-1580893260/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf)

*15 sider

Halvorsen, T. (2012). Miljøarbeid i institusjoner for utsatte ungdom. Fagbokforlaget.

*50 sider

Kildekompasset. (u.å). Hva er en vitenskapelig artikkel? *Kildekompasset*.

<https://kildekompasset.no/kildekritikk/vitenskapelige-artikler/>

Landmark, B. (2020). Grunnleggende rettigheter. O, G, Lillevik., B, Landmark. & Ø, Stokvold (Red.). Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: Juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver. (s. 29-52). Fagbokforlaget. ***20 sider**

Lauveng, A. (2020). Grunnbok i psykisk helsearbeid: *Det landskapet vi er mennesker i*. Universitetsforlaget.

Lillevik, O, G., Landmark, A. & Stokvold, Ø. (2020). Innledende betraktninger. O, G, Lillevik., B, Landmark. & Ø, Stokvold (Red.). Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: Juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver. (s. 13-20). Fagbokforlaget. ***10 sider**

Kandidatnummer: 3061

Lillevik, O, G. (2020). *Tvang og omsorg*. O, G, Lillevik., B, Landmark. & Ø, Stokvold (Red.). *Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: Juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver*. (s.131-148). Fagbokforlaget. ***17 sider**

Menneskerettighetene. (1989). *Lov som styrker menneskerettighetenes stilling i norsk rett*. LOV-1999-05-21-30. <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1999-05-21-30>

Pettersen, R, C. (2008). *Oppgaveskrivingens ABC. Veileder og førstehjelp for høyskolestudenter*. Universitetsforlaget. ***20 sider**

Postholm, M, B. (2020) *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. (2. utgave). Universitetsforlaget.

Presteng, K. (2020). *Omsorg og endringsmodellen*. O, G, Lillevik., B, Landmark. & Ø, Stokvold (Red.). *Miljøterapi i barnevernsinstitusjoner: Juridiske, teoretiske og praktiske perspektiver*. (s.197-221). Fagbokforlaget. ***20 sider**

Prop. 133L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Det kongelige barne og familiedepartementet. https://www.regjeringen.no/contentassets/f325e4de00fb472f85a7a2b94124f531/no/pdfs/prp2_02020210133000dddpdfs.pdf ***113 sider**

Sommerfeldt, M, B. (2019). *Relasjoner mellom barn og voksne på barneverninstitusjon i Norge: Vår tids forståelser sett i et historisk perspektiv*. Norges barnevern, VOL 96 (3). 172-188. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/file/pdf/67149787/relasjoner_mellom_barn_og_voksne_paa_barneverninstusjoner_.pdf ***17 sider**

Storø, J., Backe-Hansen, E. & Løvgren, M. (2017). *Hva muliggjør godt institusjonsarbeid?: Kunnskapsoversikt til prosjektet «Barneverninstitusjoner som arena for omsorg»*. Norges barnevern, VOL 94 (3). 166-184. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2017/03/hva_muliggjoer_godt_institusjonsarbeid_-_kunnskapsoversikt ***18 sider**

Kandidatnummer: 3061

Storøy, S., Bjella, M. & Ødegaard, K, S. (2016). Brukerundersøkelsen 2016. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Rambøll.

https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Brukerundersokelsen_2016_Ramboll.pdf *80 sider

Tjelflaat, T. & Ulset, G. (2007). Barn og unges medvirkning i barnevernsinstitusjon: *Et forskningsbasert temahefte*. (Rapport nr. 11/2007).

<https://samforsk.no/SiteAssets/Sider/publikasjoner/Barn%20og%20unges%20medvirkning%200Rapport%2011%20for%20WEB.pdf> *75 sider

Tørdal, R, M. (2018, 05. mars). Forskningsprosessen. *Ndla*.

<https://ndla.no/nb/subject:19/topic:1:195989/topic:1:195829/resource:1:22149?filters=urn:filter:f3d2143b-66e3-428c-89ca-72c1abc659ea> *2 sider

Reime, M, A. (2017). Mellom uansvarlig og kompetent: *Forståelser av barnet og rettighetspraksiser blant ansatte i barnevernsinstitusjoner*. Norges barnevern, VOL 94 (1).

22-39. <https://www-idunn->

[no.ezproxy.uis.no/tnb/2017/01/mellom_uansvarlig_og_kompetent_-_forstaaelser_av_barnet_og_r](https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2017/01/mellom_uansvarlig_og_kompetent_-_forstaaelser_av_barnet_og_r) * 12 sider

Rød, S. (2017, 10.februar). Glassjenta har begynt å endre barnevernet. *Fontene*.

<https://fontene.no/nyheter/glassjenta-har-begynt-a-endre-barnevernet-6.47.446519.c5c614ebd3> * 1 side

Ulset, G. (2016). Tett på livet i barneverninstitusjon – en eksempelstudier. (6/2016).

<https://www.buudir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003696> *150 sider

Utdanningsforskning. (2016). Hva er en fagfelleverdert artikkel? Utdanningsforbundet.

<https://utdanningsforskning.no/artikler/artikler-om-utdanningsforskning/hva-er-fagfelleverdert-artikkel/>

Selvvalgt pensum: *885 sider.